

Виникнення козацтва

Козацтво

Козацтво:

- Козацтво сформувалося на стику землеробської та кочової цивілізацій між слов'янським та тюркським етнічними масивами, між християнством та магометанством. Показово, що турки називали запорожців буткалами, тобто змішаним народом. У козацький побут органічно ввійшли тюркські слова(кіш,осавул,булава, бунчук,барабан, табір, майдан тощо), татарські озброєння (крива шабля), одяг і звичаї (шаровари, оселедець тощо). Тому термін «протистояння», поширений в історичній літературі, не зовсім точно відображає характер тих умов, за яких відбувалося формування козацтва. Цей маргінальний прошарок населення зростав на ґрунті взаємодії, взаємовпливу та пошуку компромісу між кочовою та хліборобською цивілізаціями.

Козацтво:

- Перші згадки про козацтво датуються XIII ст., проте як нова соціальна верства суспільної ієрархії воно формується водночас зі шляхтою протягом XV— XVI ст. Фактично майже до кінця XVI ст. термін «козацтво» фіксував не соціальний статус, а спосіб життя, рід занять. У 1572 р. король Сигізмунд II Август видав універсал про утворення найманого козацького формування. 300 козаків було прийнято на державну службу, записано у реєстр (список) і отримало правовий статус регулярного війська. І хоча ця дія мала на меті розкол козацтва, намагання використати частину його сил в інтересах польської держави, все ж вона започаткувала два важливі суспільні процеси: а) утворення реєстрових збройних формувань; б) легітимізацію козацького стану — юридичне визнання прав, привілеїв та обов'язків козацтва як соціальної верстви.

Козацтво:

- З часом кількість реєстрових козаків зростала: у 1590 р. їх налічувалося 1 тис. осіб, 1625 р. — 6 тис, а 1631 р. — вже 8 тис. Організаційно реєстрове (городове) козацтво 1625 р. мало шість полків — Білоцерківський, Канівський, Черкаський, Корсунський, Переяславський, Чигиринський. Серйозним ударом по реєстровцях і по всій козацькій верстві була «Ординація війська Запорозького реєстрового» (1638), яка зменшила кількість реєстрового війська і обмежила привілеї та права козацтва. На початку XVII ст. козацтво як соціальна верства не було однорідним: реєстрове (городове) козацтво — заможні, привілейовані козаки, які перебували на державній службі в Речі Посполитій; запорозьке (низове) козацтво — козаки, які проживали в пониззі Дніпра в межах військово-політичної організації Запорозька Січ; нереєстрове козацтво, яке виникло внаслідок самовільного «покозачення» і, не маючи офіційно визначеного статусу, вело козацький спосіб життя у прикордонних районах. Проте, незважаючи на неоднорідність, козацтво вже мало свою соціальну

Козацтво:

- Перша писемна згадка про Запорозьку Січ з'явилася 1551 р. у польського історика Мартина Бельського (1495— 1575). У своїй «Всесвітній хроніці» він повідомляв, що у першій половині XVI ст. на Хортиці збиралися козаки для нагляду за переправами, промислом і для боротьби з татарами. Того часу дванадцять порогів (Кодацький, Сурський, Лоханський, Ненаситецький та ін.) перетинали Дніпро від берега до берега і тяглися вздовж течії майже на 100 км. Після цього ріка розливалася в широку заплаву — Великий Луг, де було багато проток та островів (понад 250). У різні часи Січ розташовувалася на різних островах — Малій Хортиці, Томаківці, Базавлуці та ін.

Козацтво:

- Складність питання про місцезнаходження і час виникнення першої Січі полягає в тому, що козаки стихійно прибували на Запорозжя і будували в різних місцях так звані «городці» та засіки, або ж «січі», з повалених дерев для захисту від ворожих нападів. Проте такі імпровізовані населені пункти були слабоукріпленими і тому під натиском ворога досить швидко припиняли своє існування, не лишаючи після себе згадки, зафіксованої в історичних джерелах. Заснування першої Запорозької Січі історики, як правило, пов'язують з ім'ям козацького ватажка Д. Вишневецького.

-

Козацтво:

- Свого часу відомий дослідник американської демократії Алексіс де Токвіль влучно підмітив, що американська цивілізація виросла на двох великих протилежних засадах, які органічно з'єдналися в одне ціле, — духу свободи та духу релігії. Це ж стосується й козацтва. Взаємовплив волелюбних і національно-релігійних засад лежить не тільки в основі світобачення козаків, а є своєрідним ідеологічним фундаментом усієї будови козацької держави. Глибока релігійність, ревний захист православної віри — характерні ознаки духовного життя Запорожжя. Достатньо сказати, що вступ до запорозького товариства починався з питання: «У Бога віруєш?» Саме православ'я, очевидно, значною мірою вплинуло на формування романтичної моделі лицарства, яким стало запорозьке козацтво. Адже в православній системі цінностей глибока духовність протиставляється корисливому індивідуалізму, матеріальні інтереси відсуваються на другий план.

Козацтво:

- Частина старшини не побажала приєднуватися до дій людини, яка брала участь у розгромі К. Косинського під П'яткою, а решта, обравши наказним гетьманом Г. Лободу, вирушила на допомогу наливайківцям. У жовтні 1594 р. спалахує антишляхетське повстання на чолі з Наливайком. Уже навесні 1595 р. на території України вели боротьбу декілька десятків повстанських загонів, у лавах яких було понад 12 тис. осіб. Наприкінці 1595 — на початку 1596 р. селянсько-козацькі виступи охопили Київщину, Брацлавщину, Волинь, Поділля та білоруське Полісся. Таке успішне розгортання повстання значною мірою було зумовлене тим, що основні збройні формування Польщі на чолі з коронним гетьманом С. Жолкевським у цей час перебували в Молдові, де вони намагалися посадити на молдавський трон польського ставленика.